

Nieobecni na wyborach

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Poziom absencji wyborczej jest zwykle traktowany jako miara akceptacji i zakorzenienia ustroju demokratycznego w społeczeństwie. Problem nieobecnych na wyborach jest kluczowy dla politycznej reprezentatywności instytucji przedstawicielskich, ale wiele mówi także o poziomie aktywności obywatelskiej oraz stopniu utożsamiania się obywateli z państwem. W dwóch powyborczych sondażach¹ poddaliśmy analizie deklaracje badanych nieuczestniczących w wyborach. Interesowało nas również, jakie były motywacje tych, którzy nie mogli lub nie chcieli wziąć udziału w głosowaniu.

KTO NIE POSZEDŁ NA WYBORY?

W tym roku frekwencja wyborcza w pierwszej turze głosowania była najniższa w historii bezpośrednich wyborów prezydenckich, najwięcej było zatem tych, którzy nie poszli głosować. Zbliżoną frekwencję odnotowaliśmy jedynie podczas wyborów w 2005 roku. W stosunku do wyborów sprzed pięciu lat, z 2010 roku, obecnie liczba głosujących w pierwszej turze była niższa o ponad 5 punktów procentowych, a jeszcze bardziej odbiegała od frekwencji uzyskiwanej w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, w pierwszej dekadzie transformacji. Z kolei w II turze wzięło udział wyraźnie więcej Polaków – głosowało w niej tylu samo wyborców co pięć lat temu.

Tabela 1

Wybory prezydenckie	Frekwencja w wyborach prezydenckich	
	I tura	II tura
1990	60,63%	53,40%
1995	64,70%	68,23%
2000	61,12%	-
2005	49,74%	50,99%
2010	54,94%	55,31%
2015	48,96%	55,34%

Dane PKW

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (300) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 14–20 maja 2015 roku na liczącej 1048 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Drugie badanie przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach od 26 maja do 3 czerwca 2015 roku na liczącej 988 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Z deklaracji respondentów wynika, że tak jak w poprzednich wyborach absencji wyborczej zarówno w pierwszej, jak i w drugiej turze wyraźnie sprzyjał młody wiek. W pierwszej turze wyborów najliczniej nie poszły głosować osoby w wieku 18–24 lata. Również w drugiej turze najmłodszy wyborcy nie stawili się przy urnach liczniej niż pozostali, pasywność obywatelska dodatkowo cechowała osoby w wieku od 25 do 34 roku życia. Poziom wykształcenia był także bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na uczestnictwo w wyborach. Najrzadziej brały w nich udział osoby z wykształceniem podstawowym, najczęściej – posiadający wyższe wykształcenie. Absencji wyborczej sprzyjała również zła ocena własnych warunków materialnych. O ile w pierwszej turze w wyborach częściej niż inni nie uczestniczyli mieszkańcy wsi, zaś frekwencja była tym większa, im większa była miejscowość, w której zamieszkiwano, o tyle w drugiej turze takich różnic już nie było. Wśród grup społeczno-zawodowych ze swego prawa wyborczego najczęściej nie korzystali robotnicy niewykwalifikowani, pracownicy usług, osoby bezrobotne, a także gospodynie domowe. W tegorocznym głosowaniu wyraźnie rzadziej uczestniczyły osoby niereligijne, tylko sporadycznie lub wcale nieuczestniczące w praktykach religijnych.

Tabela 2

Deklarowane uczestnictwo w praktykach religijnych	Czy brał(a) Pan(i) udział w ... turze wyborów?	
	Tak	Nie
	w procentach	
	I tura	
Kilka razy w tygodniu	62	38
Raz w tygodniu	73	27
1–2 razy w miesiącu	56	44
Kilka razy w roku	60	40
W ogóle nie uczestniczy	59	41
	II tura	
Kilka razy w tygodniu	78	22
Raz w tygodniu	78	22
1–2 razy w miesiącu	69	31
Kilka razy w roku	58	42
W ogóle nie uczestniczy	52	48

Częściej w wyborach nie brały udziału osoby o lewicowych poglądach politycznych niż zwolennicy prawicy.

Tabela 3

Deklarowane poglądy polityczne	Czy brał(a) Pan(i) udział w ... turze wyborów?	
	Tak	Nie
	w procentach	
	I tura	
Lewica	66	34
Centrum	68	32
Prawica	76	24
Trudno powiedzieć	43	57
		II tura
Lewica	78	22
Centrum	66	34
Prawica	83	17
Trudno powiedzieć	44	56

Według deklaracji badanych, ponad jedna piąta wyborców, którzy pięć lat temu głosowali na Bronisława Komorowskiego w II turze wyborów, w tym roku w I turze nie poszła głosować (21%), dodatkowo 1% wyborców obecnego prezydenta oddało głos nieważny. Nieco mniejszy stopień absencji wyborczej elektoratu Bronisława Komorowskiego z 2010 roku odnotowaliśmy w II turze wyborów (16%). Relatywnie liczna nieobecność na ostatnim głosowaniu Polaków, którzy w 2010 powierzyli swój mandat Bronisławowi Komorowskiemu, może świadczyć o ich rozczarowaniu i braku motywacji, by jeszcze raz głosować na ustępującego prezydenta. Oczywiście trzeba zastrzec, że ta hipoteza jest prawdziwa pod warunkiem, iż respondenci dobrze pamiętają, na kogo głosowali pięć lat temu.

DEKLAROWANE PRZYCZYNY ABSENCJI WYBORCZEJ

Wśród powodów absencji wyborczej w I turze wskazywanych przez respondentów najczęściej wymieniano tzw. przyczyny obiektywne.

Z jednej strony była to konieczność pracy w dniu wyborów, wyjazd poza miejsce zamieszkania, brak czasu w ogólności lub też czynniki losowe, które uniemożliwiły udział w głosowaniu właśnie w dniu wyborów. Były to powody nieobecności na wyborach jednej czwartej tych, którzy nie głosowali (25%). Z drugiej strony jedna piąta uprawnionych, którzy nie poszli na wybory, uzasadniła swoją absencję przyczynami zdrowotnymi, złym stanem zdrowia (20%).

Taki sam odsetek badanych jako powód nieobecności w lokalu wyborczym wskazał kwestie merytoryczne – brak odpowiednich kandydatów, brak na liście pretendentów do najwyższego urzędu w państwie osób godnych zaufania – odpowiednich, by powierzyć im mandat (20%). Mniejszy odsetek nie wziął udziału w głosowaniu, ponieważ w ogóle nie interesuje się polityką (16%). Podobna liczba uzasadniła swoją pasywność wyborczą brakiem przekonania co do sensu wyborów i tego, by mogły one coś zmienić i przełożyć się w jakikolwiek sposób na ich własną sytuację życiową (15%). Co dziewiąty z badanych nie głosował, ponieważ nie wierzy w siłę demokracji, w to, że jego pojedynczy głos może w jakiś sposób zaważyć na wyniku wyborów (11%). Co dziesiąty z niegłosujących nie wziął udziału w wyborze prezydenta na znak protestu, kontestacji wobec obecnego, złego (w domyśle) sposobu rządzenia krajem (10%).

Mniejsza liczba wyborców nie skorzystała ze swoich praw obywatelskich z powodu przekonania, że wynik wyborów jest przesądzony, niezależnie od tego, czy pójdą głosować czy też nie (4%). Niewielki odsetek nie wziął udziału w wyborach z powodu braku poczucia wyborczych kompetencji, poinformowania co do tego, jak i na kogo głosować (3%). Tylu samo nie głosowało, bo nie miało możliwości dojazdu do lokalu wyborczego, nie wiedziało, gdzie on się znajduje, lub nie posiadało dokumentu tożsamości umożliwiającego głosowanie (3%). Wśród innych powodów absencji wyborczej wymieniano przyczyny religijne, zapomnienie lub lenistwo (w sumie 5%).

Tabela 4

Powiedział(a) Pan(i), że nie brał(a) udziału w I turze wyborów prezydenckich. Proszę wskazać na trzy najważniejsze powody swojej decyzji	w procentach
Nie głosowałem(a)m, ze względu na pracę, wyjazd, brak czasu, czynniki losowe	25
Nie głosowałem(a)m, ze względu na stan zdrowia	20
Nie głosowałem(a)m, ponieważ nie było odpowiednich kandydatów – żaden mi nie odpowiadał	20
Nie głosowałem(a)m, ponieważ polityka mnie nie interesuje	16
Nie głosowałem(a)m, ponieważ nie wierzę, by wybory prezydenckie mogły cokolwiek zmienić	15
Nie głosowałem(a)m, ponieważ pojedynczy głos i tak niczego nie zmieni	11
Nie głosowałem(a)m, żeby zaprotestować przeciwko sposobowi rządzenia w kraju	10
Nie głosowałem(a)m, ponieważ sądziłem(a)m, że wynik tych wyborów jest przesądzony	4
Nie głosowałem(a)m, ponieważ nie czułem(a)m się dostatecznie poinformowany o tych wyborach	3
Nie głosowałem(a)m, ze względu na brak ważnego dokumentu tożsamości, brak wiedzy o właściwym lokalu wyborczym, brak możliwości dojazdu	3
Nie głosowałem(a)m, ponieważ obawiałem(a)m się, że wybory mogą być sfałszowane	1
Inny powód	5
Trudno powiedzieć	1

Waga poszczególnych czynników przesądzających o bierności wyborczej jest taka sama jak częstość ich występowania. Decydujące były czynniki obiektywne, brak zainteresowania polityką, brak odpowiednich, zdaniem respondenta, kandydatów oraz wątpliwości co do sensu wyborów.

Tabela 5

I tura	
Który z tych powodów był dla Pana(i) najważniejszy, decydujący?	w procentach
Nie głosowałem(a)m, ze względu na pracę, wyjazd, brak czasu, czynniki losowe	23
Nie głosowałem(a)m, ze względu na stan zdrowia	19
Nie głosowałem(a)m, ponieważ nie było odpowiednich kandydatów – żaden mi nie odpowiadał	15
Nie głosowałem(a)m, ponieważ polityka mnie nie interesuje	10
Nie głosowałem(a)m, ponieważ nie wierzę, by wybory prezydenckie mogły cokolwiek zmienić	8
Nie głosowałem(a)m, żeby zaprotestować przeciwko sposobowi rządzenia w kraju	6
Nie głosowałem(a)m, ponieważ pojedynczy głos i tak niczego nie zmieni	4
Nie głosowałem(a)m, ponieważ sądziłem(a)m, że wynik tych wyborów jest przesądzony	3
Nie głosowałem(a)m, ze względu na brak ważnego dokumentu tożsamości, brak wiedzy o właściwym lokalu wyborczym, brak możliwości dojazdu	3
Nie głosowałem(a)m, ponieważ nie czułem(a)m się dostatecznie poinformowany o tych wyborach	2
Inny powód	5
Trudno powiedzieć	1

Nieobecni na drugiej turze wyborów uzasadniali swoją absencję nieco inaczej niż osoby niegłosujące w pierwszej turze. W drugim głosowaniu najliczniej wskazywanym czynnikiem wpływającym na nieuczestniczenie w wyborach była ograniczona pula kandydatów i brak pretendenta, z którym głosujący mogli się utożsamić. Ponad jedna trzecia niegłosujących w II turze uzasadniała swoją nieobecność na głosowaniu brakiem odpowiedniego kandydata (35%). Czynniki obiektywne, takie jak praca lub wyjazd w dniu wyborów czy też ogólnie brak czasu, czynniki losowe i brak zainteresowania polityką w tym przypadku znalazły się na dalszym planie (odpowiednio 24% i 15%). W II turze wyborów na znaczeniu zyskał jeszcze czynnik braku wiary w arytmetykę wyborczą i przekonanie, że pojedynczy głos niczego w tym głosowaniu nie zmieni (15%).

Tabela 6

Powiedział(a) Pan(i), że nie brał(a) udziału w II turze wyborów prezydenckich. Proszę wskazać na trzy najważniejsze powody swojej decyzji	w procentach
Nie głosowałem(a), ponieważ nie było odpowiedniego kandydata – żaden mi nie odpowiadał	35
Nie głosowałem(a), ze względu na pracę, wyjazd, brak czasu, czynniki losowe	24
Nie głosowałem(a), ponieważ polityka mnie nie interesuje	15
Nie głosowałem(a), ponieważ pojedynczy głos i tak niczego nie zmieni	15
Nie głosowałem(a), ze względu na stan zdrowia	14
Nie głosowałem(a), ponieważ nie wierzę, by wybory prezydenckie mogły cokolwiek zmienić	13
Nie głosowałem(a), żeby zaprotestować przeciwko sposobowi rządzenia w kraju	9
Nie głosowałem(a), ponieważ obawiałem(a) się, że wybory mogą być sfałszowane	2
Nie głosowałem(a), ponieważ sądziłem(a), że wynik tych wyborów jest przesądzony	2
Nie głosowałem(a), ponieważ nie czułem(a) się dostatecznie poinformowany o tych wyborach	2
Nie głosowałem(a), ze względu na brak ważnego dokumentu tożsamości, brak wiedzy o właściwym lokalu wyborczym, brak możliwości dojazdu	1
Nie głosowałem(a), ponieważ nie było mnie na liście uprawnionych do głosowania	1
Inny powód	6
Trudno powiedzieć	1

Brak odpowiedniego kandydata był najważniejszą przyczyną nieobecności na II turze. Na drugim i trzecim miejscu wśród przyczyn wyborczej absencji znalazły się brak czasu wynikający z pracy lub wyjazdu poza miejsce zamieszkania w dniu wyborów oraz kłopoty zdrowotne uniemożliwiające udanie się do lokalu wyborczego.

Tabela 7

II tura	
Który z tych powodów był dla Pana(i) najważniejszy, decydujący?	w procentach
Nie głosowałem(a), ponieważ nie było odpowiedniego kandydata – żaden mi nie odpowiadał	26
Nie głosowałem(a), ze względu na pracę, wyjazd, brak czasu, czynniki losowe	21
Nie głosowałem(a), ze względu na stan zdrowia	13
Nie głosowałem(a), ponieważ pojedynczy głos i tak niczego nie zmieni	9
Nie głosowałem(a), ponieważ polityka mnie nie interesuje	9
Nie głosowałem(a), ponieważ nie wierzę, by wybory prezydenckie mogły cokolwiek zmienić	7
Nie głosowałem(a), żeby zaprotestować przeciwko sposobowi rządzenia w kraju	6
Nie głosowałem(a), ze względu na brak ważnego dokumentu tożsamości, brak wiedzy o właściwym lokalu wyborczym, brak możliwości dojazdu	1
Inny powód	6
Trudno powiedzieć	1

O wadze poczucia braku reprezentatywnego kandydata w gronie dwóch rywali startujących w wyborczej dogrywce dla absencji wyborczej świadczą deklaracje zwolenników poszczególnych kandydatów z I tury. W II turze z udziału w wyborach najczęściej rezygnowali wyborcy Pawła Kukiza – prawie jedna trzecia spośród nich nie wzięła udziału

w kolejnym głosowaniu. W drugiej turze nie głosowała także niespełna jedna piąta wyborców Janusza Korwin-Mikkego oraz Janusza Palikota (po 18%).

Tabela 8

Na kogo Pan(i) głosował(a) w I turze wyborów prezydenckich?*	Absencja wyborcza w II turze
	w procentach
Paweł Kukiz	30
Janusz Palikot**	18
Janusz Korwin-Mikke**	18
Adam Jarubas**	10
Andrzej Duda	7
Bronisław Komorowski	6
Magdalena Ogórek**	0

* Uwzględniono tylko elektoraty kandydatów, którzy osiągnęli w wyborach wynik powyżej 1% głosów

** Deklaracje dotyczące tych kandydatów należy interpretować z ostrożnością ze względu na małą liczebność ich wyborców w próbie

W pierwszej turze tegorocznych wyborów prezydenckich odnotowaliśmy niską frekwencję wyborczą. Wielu wyborców nie poszło głosować, ponieważ czyni tak od lat i nie było powodu, by zmienili swoje apolityczne nastawienie. Za decyzją o nieuczestniczeniu w wyborach najczęściej kryje się obojętny stosunek do spraw publicznych – brak zainteresowania polityką jako taką lub traktowanie wyborów *de facto* jako rzeczy drugorzędnej wobec innych dziedzin życia. Powody nieuczestniczenia w wyborach parlamentarnych wynikają także z braku przekonania o skuteczności procedur demokratycznych. Swoją nieobecność na wyborach ankietowani uzasadniali niewiarą w to, że wybory mogą cokolwiek zmienić w sytuacji kraju, a także poczuciem braku podmiotowości obywatelskiej, poczuciem braku sprawstwa oraz frustracją wynikającą z negatywnych ocen stanu spraw w Polsce i obecnego sposobu rządzenia. Część nie uczestniczyła w pierwszej turze traktując ją jako wstępną, jeszcze niczego nie rozstrzygającą, którą można sobie „odpuścić”. Jednak najczęstszymi powodami nieobecności na I turze deklarowanymi przez respondentów były tzw. przyczyny obiektywne – brak czasu, praca, wyjazd, a także stan zdrowia. Części nie odpowiadali kandydaci starający się najwyższy urząd w państwie.

Rozgrywającej się dwa tygodnie później drugiej turze, w której rywalizowali kandydat PiS i ustępujący prezydent, towarzyszyła mobilizacja wyborcza Polaków, co skutkowało wyraźnym wzrostem frekwencji. W tej turze głównym motywem absencji wyborczej była niemożność politycznego utożsamienia się z żadnym ze startujących kandydatów. W drugiej turze nie uczestniczyła prawie jedna trzecia wyborców Pawła Kukiza. Relatywnie często nie wybrali się na nią także głosujący w I turze na Janusza Korwin-Mikkego i Janusza Palikota, a także wyborcy Bronisława Komorowskiego sprzed pięciu lat, z 2010 roku.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1

14 – 20 maja 2015		Czy brał(a) Pan(i) udział w I turze wyborów prezydenckich 10 maja?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		65	35	1045
Płeć	Mężczyźni	66	34	508
	Kobiety	65	35	537
Wiek	18–24 lata	55	45	117
	25–34	66	34	204
	35–44	65	35	182
	45–54	66	34	165
	55–64	72	28	186
	65 lat i więcej	64	36	191
Miejsce zamieszkania	Wieś	60	40	416
	Miasto do 19 999	66	34	154
	20 000 – 99 999	68	32	194
	100 000 – 499 999	70	30	170
	500 000 i więcej mieszk.	73	27	111
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	51	49	217
	Zasadnicze zawodowe	63	37	255
	Średnie	65	35	321
	Wyższe	81	19	252
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	83	17	122
	Średni personel, technicy	79	21	35
	Pracownicy adm.-biurowi	72	28	70
	Pracownicy usług	64	36	62
	Robotnicy wykwalifikowani	61	39	103
	Robotnicy niewykwalifik.	48	52	61
	Rolnicy	66	34	43
	Pracujący na własny rach.	72	28	44
	Bezrobotni	57	43	103
	Emeryci	67	33	214
	Renciści	53	47	70
	Uczniowie i studenci	56	44	54
	Gospodynie domowe i inni	66	34	63
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	56	44	164
	Od 650 do 999 zł	62	38	133
	Od 1000 do 1399 zł	62	38	160
	Od 1400 zł do 1999 zł	72	28	122
	2000 zł i więcej	79	21	198
Ocena własnych war. mater.	Złe	47	53	152
	Średnie	67	33	433
	Dobre	70	30	460
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	62	38	53
	Raz w tygodniu	73	27	466
	1–2 razy w miesiącu	56	44	151
	Kilka razy w roku	60	40	213
	W ogóle nie uczestniczy	59	41	156
Poglądy polityczne	Lewica	66	34	157
	Centrum	68	32	332
	Prawica	76	24	348
	Trudno powiedzieć	43	57	208

Tabela 2

26 maja – 3 czerwca 2015		Czy brał(a) Pan(i) udział w II turze wyborów prezydenckich 24 maja?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		68	32	984
Płeć	Mężczyźni	68	32	479
	Kobiety	69	31	506
Wiek	18–24 lata	56	44	111
	25–34	59	41	195
	35–44	68	32	171
	45–54	73	27	154
	55–64	76	24	174
	65 lat i więcej	74	26	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	66	34	394
	Miasto do 19 999	75	25	145
	20 000 – 99 999	66	34	179
	100 000 – 499 999	68	32	164
	500 000 i więcej mieszk.	71	29	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	56	44	205
	Zasadnicze zawodowe	67	33	242
	Średnie	71	29	302
	Wyższe	77	23	237
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	80	20	104
	Średni personel, technicy	81	19	40
	Pracownicy adm.-biurowi	88	12	67
	Pracownicy usług	50	50	58
	Robotnicy wykwalifikowani	57	43	130
	Robotnicy niewykwalifik.	46	54	58
	Rolnicy	66	34	29
	Pracujący na własny rach.	65	35	39
	Bezrobotni	60	40	81
	Emeryci	77	23	207
	Renciści	72	28	62
	Uczniowie i studenci	68	32	53
	Gospodynie domowe i inni	57	43	56
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	54	46	156
	Od 650 do 999 zł	64	36	136
	Od 1000 do 1399 zł	71	29	164
	Od 1400 zł do 1999 zł	70	30	157
	2000 zł i więcej	79	21	151
Ocena własnych war. mater.	Złe	56	44	127
	Średnie	66	34	421
	Dobre	74	26	436
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	78	22	49
	Raz w tygodniu	78	22	426
	1–2 razy w miesiącu	69	31	132
	Kilka razy w roku	58	42	239
	W ogóle nie uczestniczy	52	48	130
Poglądy polityczne	Lewica	78	22	140
	Centrum	66	34	366
	Prawica	83	17	278
	Trudno powiedzieć	44	56	199